

ГОДИШНИНИ И ЮБИЛЕИ / ANNIVERSARIES AND JUBILEES

УЧЕН И ЧОВЕК С ГЛАВНА БУКВА

ЧЛ.-КОР. ПРОФ. Д.Ф.Н. ЕМИЛИЯ ПЕРНИШКА НА 90 ГОДИНИ

A DISTINGUISHED SCHOLAR AND A REMARKABLE PERSON CORRESPONDING MEMBER PROF. DSc EMILIA PERNISHKA AT 90

Чл.-кор. проф. д.ф.н. Емилия Пернишка се нарежда сред най-изтъкнатите съвременни български езиковеди. Тя обогатява българската лексикология с респектиращи по обем научни трудове, които имат приносен характер. Не по-малки са заслугите ѝ и за нашата лексикография.

Заради научните ѝ постижения проф. Емилия Пернишка е представена в престижните издания *Създатели и творци на българското езикознание* (1987), *Кой кой е в България* (1998), *Бележити български жени* (2009), *Златен фонд на българската наука* (ч. 1, 2011), *Голяма енциклопедия „България“* в 12 тома (т. 9, 2012).

Проф. Емилия Пернишка е удостоявана с множество награди, сред които медал „Св. Климент Охридски“ и златна значка на Българската академия на науките (два пъти). През 2014 г. става носител на наградата на Фонд „Акад. Владимир Георгиев“ за най-добър езиковедски труд за монографията си „Местните имена в Свищовско“. През 2016 г. по решение на Управителния съвет на Българската академия на науките получава почетния знак „Марин Дринов“ на лента за изключителен принос към българската езиковедска наука и към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“.

© Ванина Сумрова, 2026 / © VANINA SUMROVA, 2026

Тази статия в списание „Български език“ е с отворен достъп и се публикува под международния публичен лиценз Creative Commons Attribution 4.0 International (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0). /

This open access article of journal “Balgarski ezik” (“Bulgarian Language”) is published under the terms of Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0).

Родена е на 22 януари 1936 г. в Бяла черква, Великотърновско. Средното си образование получава в Свищов, превърнал се в неин втори роден град, който със своята история и културен живот доизгражда младата личност. Завършва гимназиалното си образование с отличие и златен медал, което е свидетелство както за заложите, така и за чертите на характера ѝ.

Емилия Пернишка се дипломира със специалност българска филология в Софийския университет, където преподавателите ѝ и обучението по езиковедските дисциплини предопределят нейната ориентация към езикознанието, а не към литературознанието, каквито са първоначалните ѝ намерения.

Началото на професионалния ѝ път е свързано с учителстване – от 1960 до 1963 г. в гр. Съединение (бивше с. Голямо Конаре). Следва преподавателска дейност в Учителския институт в гр. Дупница (преди – гр. Станке Димитров), където изнася лекции по съвременен български език и стилистика, но само за един семестър, тъй като през 1964 г. е приета за редовна докторантка (тогава – аспирантка) по лексикология и лексикография в Института за български език към БАН. През 1967 г. е назначена за асистент (тогава – научен сътрудник). *Лексикалните синоними в белетристиката на Иван Вазов* е темата на дисертацията ѝ, която защитава през 1973 г., а с изследването *Структура и семантика на сложните прилагателни имена в българския език* се хабилитира като доцент (преди – старши научен сътрудник II степен) през 1980 г. За монографията си *Системността в лексикалната многозначност на съществителните имена* през 1988 г. получава титлата доктор на филологическите науки. Професор (тогава – старши научен сътрудник I степен) е от 1993 г. Избрана е за член-кореспондент на БАН през 2004 г. и продължава да работи в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ на БАН до пенсионирането си през 2008 г.

Започнала научните си търсения в областта на диалектологията (дипломната ѝ работа, защитена през 1959 г., е посветена на топонимията в Свищовско), проф. Емилия Пернишка се ориентира към лексикологията. Плод на изследванията ѝ на езика на художествената литература са монографиите *Иван Вазов – строител на българската лексика* (1985) и *Лексикалните синоними в художествения стил* (1989).

В своите трудове проф. Емилия Пернишка разглежда множество лексикални въпроси на българския език както самостоятелно, така и в съпоставка с други славянски езици – чешки, словашки, полски. Лексикалните значения и когнитивизмът, изследващ връзката на лексиката с мисленето и с отношението на говорещите към действителността, са сред акцентите в многобройните ѝ научни разработки върху българската лексикална система. Обобщаващ характер има нейният авторски дял „Лексикална семантика. Структурно-семантични особености на българската лексика“ (състоящ се от четири глави: „Ономасиология. Езикова номинация. Ономасиологични особености на българската лексика“, „Концептуално-семантична класификация на българската лексика“, „Семантични особености на българската

лексика (семасиология)“, „Системни (парадигматични) отношения между лексемите“ в първия том *Българска лексикология* на колективния академичен труд *Българска лексикология и фразеология* (2013). Проф. Емилия Пернишка инициира и самото изследване, чийто резултат е тритомно издание, представляващо единственият цялостен академичен лексиколожки труд у нас. Приносни са и редица нейни публикации, посветени на лексикалните промени в българския език след 1989 г., в които авторката оценява двустранно явленията: и от положителната им страна – като обогатяване на езика, и от отрицателната – като ненужно попълнение вследствие на криворазбрана мода и безотговорно копиране на чужд образец в случаите, когато в езика ни има аналогична лексема или значение.

Лексикографията е другата голяма област от научната дейност на чл.-кор. проф. Емилия Пернишка, в която практическо приложение намират множество теоретични разработки на авторката. В многотомния академичен тълковен *Речник на българския език*, който обхваща лексиката на езика ни от *Рибния буквар* насам и я описва лексикографски подробно и изчерпателно, юбиларката е съавтор (в 1. – 13. том), съредактор (в 4. – 15. том) и един от главните редактори (в 10. – 13. том). Проф. Пернишка и Ст. Василева съвместно създават концепцията и изработват първия у нас *Речник на антонимите в българския език* (1997; II издание 2014). Проф. Пернишка се заема с преработката и допълването с нови лексикални единици на създадения от А. Милев, Б. Николов и И. Братков *Речник на чуждите думи в българския език* (преработеното издание е от 2000 г.). Изцяло нейни са *Синонимен речник на българския език (с антоними и близкозначни думи)* (2003; II издание 2012) и *Речник на чуждите думи за всички* (2007). Резултат от проучванията в областта на неологията и неографията на проф. Емилия Пернишка, проф. Диана Благоева и проф. Сия Колковска са концепциите и реализацията на два неологични речника на езика ни: *Речник на новите думи и значения в българския език* (2001) и *Речник на новите думи в българския език (от края на XX и началото на XXI в.)* (2010).

Авторката има и редица изследвания върху словообразуването, ономастиката, стилистиката, съпоставителното езикознание, историята на българския книжовен език, езиковата култура.

На проф. Емилия Пернишка е поверено съставянето на енциклопедични статии в *Енциклопедия България* (т. 3, 1982) и в *Енциклопедия на съвременния български език* (2000).

Юбиларката е автор на десетки рецензии на учебни програми по български език и литература за средните училища, рецензии за приемане на научни трудове за печат и за придобиване на научни звания и степени.

Освен с научноизследователска дейност проф. Емилия Пернишка се занимава и с преподавателска работа – в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград и неговия филиал в Дупница, Нов български университет, Русенския

университет „Ангел Кънчев“, филиала на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ в Кърджали. Тя е лектор по български език в гр. Лион, Франция, през 1987–1991 г. Ръководила е докторанти у нас и по време на лектората си във Франция.

Като изявен учен, проф. Емилия Пернишка е била член на Специализирания съвет по езикознание към ВАК (1993–2010) и негов председател (1999–2004). В продължение на много години е била член на Комисията по лексикология и лексикография към Международния комитет на славистите. Участвала е в редкционните колегии на списанията *Български език*, *Наука*, *Лексикографски преглед*.

Наред с професионалните си качества проф. Емилия Пернишка разгръща и организационните си умения, като с вещина ръководи Секцията за славянско езикознание (1983–1988) и Секцията за българска лексикология и лексикография (1994–2000) в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“. Дълги години е член на Научния съвет на Института, на Управителния съвет на БАН и на Научния съвет на Института за чуждестранни студенти (сега Департамент за езиково обучение към Софийския университет „Св. Климент Охридски“). Повече от 10 години е била председател на Секцията „Филологически науки“ към Съюза на учените в България.

В личен план проф. Пернишка се радва на голямата си фамилия, включително правнуци, като съпреживява и стимулира успехите на младите.

Не само с дълбоки езиковедски познания, но и с широка обща култура, далеч от дребнотемиеото, отзивчива, сърдечна, пряма, витална, проф. Емилия Пернишка е олицетворение на учения и човека с главна буква.

Колегите от Секцията за българска лексикология и лексикография, както и от целия Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ ѝ желаем да бъде жива и здрава, да пази бодрия си дух и все така активно да следи и да анализира случващото се в езика и в обществото ни!

✉ Гл. ас. д-р Ванина Сумрова
vsumrova@ibl.bas.bg

✉ Assist. Prof. Dr. Vanina Sumrova
vsumrova@ibl.bas.bg